

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 86/05-45

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 1. júna 2005 v senáte zloženom z predsedu Ľubomíra Dobríka a zo sudcov Juraja Babjaka a Eduarda Bárányu prerokoval sťažnosť I. G., bytom R., R. H., bytom R., a M. K., bytom B., zastúpených advokátkou Mgr. V. D., K., pre namietané porušenie ich základných práv podľa čl. 12 ods. 2, čl. 16 ods. 2, čl. 19 ods. 2 a čl. 41 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práv podľa čl. 3, čl. 8, čl. 13 a čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Krajského úradu justičnej polície Policajného zboru v Žiline sp. zn. ČVS: KUJP-15/OVVK-2003 z 24. októbra 2003 a uznesením Krajskej prokuratúry v Košiciach č. k. 1 Kv 18/03-100 z 9. marca 2004 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné práva I. G., R. H. a M. K. na účinný prostriedok nápravy podľa čl. 13 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v spojení s čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a čl. 16 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky uznesením Krajskej prokuratúry v Košiciach č. k. 1 Kv 18/03-100 z 9. marca 2004 porušené boli.

2. Zrušuje uznesenie Krajskej prokuratúry v Košiciach č. k. 1 Kv 18/03-100 z 9. marca 2004 a Krajskej prokuratúre v Košiciach prikazuje vo veci znovu konať.

3. Krajská prokuratúra v Košiciach je povinná uhradiť trovy právneho zastúpenia I. G., R. H. a M. K. v sume 22 584 Sk (slovom dvadsaťdvatisícpäťstoosemdesiatštyri slovenských korún) na účet advokátky Mgr. V. D., K., do 15 dní od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

4. Vo zvyšnej časti sťažnosti nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 24. mája 2004 doručená sťažnosť I. G., bytom R. (ďalej aj „sťažovateľka v 1. rade“), R. H., bytom R. (ďalej aj „sťažovateľka v 2. rade“), a M. K., bytom B. (ďalej aj „sťažovateľka v 3. rade“ alebo spolu aj „sťažovateľky“), zastúpených advokátkou Mgr. V. D., K., pre namietané porušenie ich základných práv podľa čl. 12 ods. 2, čl. 16 ods. 2, čl. 19 ods. 2 a čl. 41 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práv podľa čl. 3, čl. 8, čl. 12, čl. 13 a čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Krajského úradu justičnej polície Policajného zboru v Žiline (ďalej len „úrad justičnej polície“) sp. zn. ČVS: KUJP-15/OVVK-2003 z 24. októbra 2003 a uznesením Krajskej prokuratúry v Košiciach (ďalej len „krajská prokuratúra“) č. k. 1 Kv 18/03-100 z 9. marca 2004.

Sťažovateľky vo svojej sťažnosti uviedli, že ako rómskym ženám boli u nich pri pôrode formou cisárskeho rezu na gynekologicko-pôrodníckom oddelení v Nemocnici s poliklinikou v K. (ďalej len „Nemocnica v K.“) v období rokov 1999 – 2002 nedobrovoľne a v rozpore s platnou právnou úpravou vykonané sterilizácie. Sťažovateľke v 1. rade bol tento zákrok vykonaný 23. januára 2000. Podľa jej vyjadrenia sa o tejto

skutočnosti dozvedela až s veľkým časovým odstupom 16. januára 2003, a to v súvislosti s nahliadnutím do svojej zdravotnej dokumentácie. V čase vykonania sterilizácie mala sťažovateľka v 1. rade šesťnásť rokov, bola neploletá a keďže neuzatvorila manželstvo, nemala spôsobilosť na právne úkony. Z toho dôvodu, ako aj vzhľadom na platnú právnu úpravu bolo potrebné k sterilizačnému zákroku zabezpečiť súhlas jej zákonných zástupcov. Podľa vyjadrenia sťažovateľky v 1. rade bola však sterilizácia vykonaná bez ich vedomia a súhlasu. Uvedeným zákrokom bola sťažovateľke v 1. rade spôsobená trvalá neplodnosť.

Sťažovateľke v 2. rade bola sterilizácia vykonaná 11. apríla 2002, keď porodila svoje štvrté a piate dieťa. Nespomína si však na to, aby na jej vykonanie poskytla informovaný súhlas. Podľa jej vyjadrenia ju nikto zo zdravotníckeho personálu neinformoval o nevyhnutnosti zákroku, ako ani o alternatívnych metódach plánovaného rodičovstva. Sťažovateľka v 2. rade uviedla, že o tom, že jej bola vykonaná sterilizácia pri pôrode, sa dozvedela až pri prepúšťaní z nemocnice od službukonajúcej lekárky. Sťažovateľka v 2. rade tiež dodala, že pri odchode z nemocnice jej dali podpísať papier a až následne zistila, že ide o formulár žiadosti o vykonanie sterilizácie.

Sťažovateľka v 3. rade uviedla, že sterilizácia u nej bola vykonaná 10. januára 1999. Takisto ako sťažovateľka v 1. rade aj ona bola v čase vykonania zákroku neploletá, mala sedemnásť rokov, do toho času neuzatvorila manželstvo, takže nemala ani spôsobilosť na právne úkony. Ani v tomto prípade nebol na sterilizáciu daný súhlas zákonných zástupcov a nikto zo zdravotníckeho personálu ich ani neinformoval o nevyhnutnosti vykonania sterilizácie. Podľa vyjadrenia sťažovateľky v 3. rade, sa o tomto zákroku dozvedela až po jeho vykonaní od svojej matky. Pred jeho vykonaním sa o jeho prípadnej realizácii nikto zo zdravotníckeho personálu nezmienil. Sterilizáciou bola sťažovateľke v 3. rade spôsobená trvalá neplodnosť.

Na základe uvedených skutočností sekcia pre ľudské práva a menšiny Úradu vlády Slovenskej republiky 30. januára 2003 iniciovala začatie trestného stíhania, ktoré bolo vedené úradom justičnej polície, za trestný čin genocídia podľa § 259 ods. 1 písm. b) Trestného zákona. Dňa 29. októbra 2003 bolo splnomocnenej zástupkyňi sťažovateľiek

doručené uznesenie o zastavení trestného stíhania podľa ustanovenia § 172 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku. Zastavenie trestného stíhania odôvodnila vyšetrovatel'ka tým, že je nepochybné, že sa nestal skutok, pre ktorý sa trestné stíhanie viedlo. Proti tomuto uzneseniu podali s'ťažovateľky v zákonnej lehote s'ťažnosť, ktorú odôvodnili tým, že pri jeho vydaní orgány činné v trestnom konaní vychádzali z nedostatočne zisteného skutkového stavu veci a z nesprávneho právneho posúdenia veci. Podľa názoru s'ťažovateľiek sa vyšetovanie nesústredilo na objasnenie trestného činu genocídia, pretože v rámci vyšetovania nebola vykonaná obsiahla analýza zameraná na štatisticky významné údaje, ktoré by ozrejmili fakty, či sterilizácie v nemocniciach na Slovensku boli vo väčšej miere zamerané na rómske ženy alebo na väčšinovú populáciu. S'ťažovateľky namietali aj to, že v rámci trestného konania nebola venovaná dostatočná pozornosť objasneniu a prípadnému preukázaniu iných trestných činov, napríklad trestného činu ublíženia na zdraví. Predovšetkým však namietali, že orgány činné v trestnom konaní sa vôbec nezaoberali skutočnosťou, či s'ťažovateľky poskytli na sterilizačný zákrok informovaný súhlas, a tento fakt postavili na úroveň formálneho významu.

Dňa 25. marca 2004 bolo splnomocnenej zástupkyni s'ťažovateľiek doručené uznesenie krajskej prokuratúry, ktorým bola s'ťažnosť s'ťažovateľiek zamietnutá z dôvodu, že bola podaná neoprávnenými osobami. Prokurátorka odôvodnila túto skutočnosť tým, že podľa Trestného poriadku účinného v čase podania s'ťažnosti sa uznesenie o zastavení trestného stíhania doručovalo aj poškodenému, ale tomu neprislúchalo podať s'ťažnosť. Dňa 25. marca 2004 bolo právnej zástupkyni s'ťažovateľiek doručené aj oznámenie krajskej prokuratúry, v ktorom sa uvádza, že s'ťažnosť s'ťažovateľiek (poškodených) proti uzneseniu o zastavení trestného stíhania bola posúdená aj ako podnet na preskúmanie postupu a rozhodnutí v danej veci a na tomto podklade bolo preskúmané uznesenie vyšetrovatel'ky, ako aj konanie, ktoré mu predchádzalo. Krajská prokuratúra sa plne stotožnila s rozhodnutím vyšetrovatel'ky, že vykonaným vyšetovaním neboli zistené skutočnosti pre trestné stíhanie konkrétnych osôb ani okolnosti, ktoré poškodené s'ťažovateľky uviedli vo svojej s'ťažnosti.

Porušenie svojich základných práv podľa čl. 12 ods. 2, čl. 16 ods. 2, čl. 19 ods. 2 a čl. 41 ods. 1 ústavy a práv podľa čl. 3, čl. 8, čl. 12, čl. 13 a čl. 14 dohovoru vidia sťažovateľky v tom, že vykonanými zákrokmi im bolo spôsobené duševné a fyzické utrpenie a bola im odňatá možnosť počať a porodiť dieťa a v budúcnosti si plánovať rodinný život. Podľa ich názoru štát nezabezpečil náležité vyšetrenie ich právnej veci. Domnievajú sa, že vykonané zákroky súvisia s ich rómskym pôvodom.

Sťažovateľky navrhli, aby im ústavný súd priznal primerané finančné zadosťučinenie vo výške 500 000 Sk pre sťažovateľku v 1. rade a pre sťažovateľku v 3. rade a vo výške 300 000 Sk pre sťažovateľku v 2. rade. Svoj nárok odôvodňujú tým, že zákrok vykonaný bez ich súhlasu je podstatným zásahom do ich telesnej integrity a spôsobil im neodvratiteľnú citovú ujmu a nemožnosť uplatniť sa v rodinnom živote a dokonca vo sfére reprodukčnej funkcie rodiny.

Sťažovateľky vo svojej sťažnosti doručenej ústavnému súdu navrhli, aby ústavný súd takto rozhodol:

„Krajský úrad justičnej polície PZ v Žiline a Krajská prokuratúra v Košiciach postupom a rozhodnutím v konaní vedenom pod ČVS: KUJP 15/OVVK-03 porušili základné ľudské práva a slobody sťažovateľiek v rade 1 až 3 podľa čl. 12 ods. 2, čl. 16 ods. 2, článku 19 ods. 2, článku 41 ods. 1 a ľudských práv a základných slobôd podľa článku 3, článku 8, článku 12, článku 13 a článku 14 v spojitosti s článkami 3, 8 a 12 Dohovoru o ochrane základných ľudských práv a slobôd.

Uznesenie KUJP PZ v Žiline ČVS: KUJP 15/OVVK-03 zo dňa 24. 10. 2003 sa zrušuje.

Uznesenie Krajskej prokuratúry v Košiciach zo dňa 9. 03. 2004 spisová značka 1 KV 18/03-100 sa zrušuje.

Ústavný súd vracia vec na ďalšie konanie Krajskému úradu justičnej polície v Žiline.

Krajský úrad justičnej polície PZ v Žiline je povinný vyplatiť sťažovateľkám v rade 1 a 3 finančné zadosťučinenie vo výške po 500 000,- Sk (slovom päťsto tisíc korún slovenských) každej sťažovateľke a sťažovateľke v rade 2 finančné zadosťučinenie vo výške 300 000,- Sk (slovom tristo tisíc korún slovenských), a to všetko v lehote do dvoch mesiacov

od právoplatnosti tohto rozhodnutia a nahradiť im a ich právnej zástupkyňi trovy konania a trovy právneho zastúpenia na ústavnom súde v lehote do 1 mesiaca od právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu.“

Sťažovateľky zároveň požiadali o nahradenie ich mena a priezviska, ako aj mena a priezviska ich právnej zástupkyne iniciálkami a vykrátenie názvu obce v publikovanom rozhodnutí.

Ústavný súd sťažnosť predbežne prerokoval na neverejnom zasadnutí senátu 16. marca 2005 a podľa ustanovenia § 25 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) sťažnosť uznesením prijal na ďalšie konanie, a to v rozsahu v ňom vymedzenom, a vo zvyšnej časti sťažnosť odmietol.

Na základe výzvy ústavného súdu sa k sťažnosti vyjadrila prokurátorka krajskej prokuratúry listom z 12. júla 2004 a po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie aj krajský prokurátor listom zo 14. apríla 2005. Prokurátorka krajskej prokuratúry k veci uviedla, že uznesením vyšetrovateľky úradu justičnej polície z 24. októbra 2003 bolo podľa ustanovenia § 172 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku zastavené trestné stíhanie vo veci trestného činu genocídia podľa § 259 ods. 1 písm. b) Trestného zákona. Podľa vyjadrenia prokurátorky vyšetrovateľka v danej trestnej veci náležite zistila skutkový stav veci a dospela k záveru, ktorý plne zodpovedá stavu veci pri dodržaní príslušných zákonných ustanovení. Podľa nej sa vyšetrovateľka v rámci vyšetrovania nezamerala jednostranne len na objasnenie trestného činu genocídia, ale aj iných do úvahy prichádzajúcich trestných činov, osobitne trestného činu ublíženia na zdraví podľa § 221 až 224 Trestného zákona. Prokurátorka poukázala na vykonanie procesných úkonov, zabezpečenie potrebných dôkazných materiálov, medzi ktorými vyzdvihla význam znaleckého posudku. Podľa jeho záverov boli sterilizácie sťažovateľiek odôvodnené a vykonané v súlade s právnymi predpismi.

Uviedla, že „za zvlášť nadnesené je možné považovať údaj sťažovateľiek o spôsobe, metódach vyšetrovania, kedy zo strany vyšetrovateľov malo sa s týmito kruto, neľudsky a ponižujúco zaobchádzať. Ide o subjektívne vnímanie, ktoré nemá oporu vo vyšetrovacom spise“. Podľa vyjadrenia prokurátorky v rámci vyšetrovania nebolo preukázané, aby lekári vykonali spomínané sterilizácie v úmysle zabrániť rodeniu detí etnickej skupine Rómov na Slovensku. Prokurátorka zároveň dodala, že postup vyšetrovateľky a krajskej prokuratúry na opakovaný podnet právnej zástupkyne sťažovateľiek preskúmala aj Generálna prokuratúra Slovenskej republiky (ďalej len „generálna prokuratúra“), ktorá sa s výsledkami a závermi trestného konania stotožnila.

Krajský prokurátor listom zo 14. apríla 2005 v súlade s ustanovením § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde oznámil, že netrvá na ústnom pojednávaní.

Na základe výzvy ústavného súdu sa k sťažnosti vyjadril riaditeľ Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Žiline (ďalej len „krajské riaditeľstvo“), pretože od 1. januára 2004 právna subjektivita úradov justičnej polície zanikla a právnymi nástupcami sa stali úrady justičnej a kriminálnej polície príslušných okresných alebo krajských riaditeľstiev Policajného zboru. Riaditeľ krajského riaditeľstva vo vyjadrení z 2. mája 2005 uviedol, že 31. januára 2003 vyšetrovateľ Krajského úradu justičnej polície Policajného zboru v Košiciach začal vo veci trestné stíhanie za trestný čin genocídia podľa § 259 ods. 1 písm. b) Trestného zákona. Po začatí trestného stíhania bol rozkazom ministra vnútra Slovenskej republiky zriadený špecializovaný vyšetrovací tím na vyšetrovanie predmetnej trestnej činnosti. Týmto boli podľa jeho vyjadrenia vytvorené personálne a materiálne podmienky pre náležité zistenie skutkového stavu potrebného na rozhodnutie.

Podľa jeho názoru vyšetrovacie úkony boli zamerané na dokazovanie znakov skutkovej podstaty trestného činu genocídia podľa § 259 Trestného zákona, ale aj iných relevantných trestných činov ako napríklad trestného činu ublíženia na zdraví podľa § 221 až 224 Trestného zákona, prípadne trestného činu poškodzovania cudzích práv podľa § 209 Trestného zákona. Sťažovateľkám (poškodeným) bolo v rámci vyšetrovania v plnom rozsahu umožnené využívať a uplatňovať ich procesné práva, o čom boli poučené. Následne

vyhodnotením zhromaždených dôkazov bol zistený jednoznačný a nepochybný záver, že skutok, pre ktorý sa viedlo trestné stíhanie, sa nestal, a preto bolo trestné stíhanie zastavené. Uznesenie o zastavení trestného stíhania bolo na základe sťažnosti podanej sťažovateľkami (poškodenými) preskúmané dozorujúcou prokurátorkou krajskej prokuratúry. Keďže po obsahovej stránke bola sťažnosť aj podnetom na preskúmanie zákonnosti postupu vyšetrovateľa a prokurátora, tento ich postup preskúmala a v liste č. k. IV/1 Gpt 69/03-917 z 10. júna 2004 sa so závermi trestného konania stotožnila.

Riaditeľ krajského riaditeľstva argumentoval tým, že keďže v trestnom konaní boli dodržané základné zásady trestného konania, ako aj všetky procesné postupy, došlo k náležitému zisteniu skutkového stavu v rozsahu nevyhnutnom pre dané rozhodnutie, uznesením úradu justičnej polície nemohlo dôjsť k porušeniu sťažovateľkami označených základných práv. Záverom uviedol, že na ústnom prejednaní veci netrvá.

II.

Ústavný súd z obsahu sťažnosti, vyjadrenia prokurátorky krajskej prokuratúry a riaditeľa krajského riaditeľstva, ale predovšetkým z vyšetrovacieho spisu sp. zn. ČVS: KUJP-15/OVVK-2003 zistil nasledujúci skutkový stav. Dňa 31. januára 2003 začal vyšetrovateľ trestné stíhanie vo veci trestného činu genocídia podľa § 259 ods. 1 písm. b) Trestného zákona. Následne uznesením podľa § 110 ods. 1 Trestného poriadku z 3. februára 2003 pribral do konania Lekársku fakultu Univerzity Komenského v Bratislave (ďalej len „lekárska fakulta“) za účelom podania znaleckého posudku. Vypracovaný znalecký posudok bol úradu justičnej polície doručený 22. septembra 2003 a v ten istý deň bol k znaleckému posudku vypočutý aj znalec.

Dňa 31. januára 2003 bola k veci ako poškodená vypočutá sťažovateľka v 1. rade. Zároveň bola poučená o podmienkach odškodňovania osôb poškodených násilnými trestnými činmi. Sťažovateľka v 1. rade bola k veci vypočutá aj 20. februára 2003 a 14. augusta 2003. K veci boli zabezpečené podstatné dôkazné materiály zo zdravotnej dokumentácie, medzi nimi aj žiadosť sťažovateľky v 1. rade o vykonanie sterilizácie.

Dňa 14. augusta 2003 vyšetrovatelka realizovala výsluch zákonného zástupcu sťažovateľky v 1. rade. Dňa 31. januára 2003 bola k veci vypočutá tiež sťažovateľka v 2. rade. Jej výpoveď bola doplnená výsluchmi z 20. februára a 14. augusta 2003. Aj v prípade sťažovateľky v 2. rade boli na objasnenie skutočností dôležitých pre trestné konanie k veci zabezpečené niektoré materiály zo zdravotnej dokumentácie a v tejto súvislosti aj jej žiadosť o vykonanie sterilizácie. Výsluch sťažovateľky v 3. rade bol realizovaný 31. januára 2003, 12. februára 2003 a 13. augusta 2003. Tak ako v predchádzajúcich prípadoch, aj v tomto bola k veci zabezpečená zdravotná dokumentácia a žiadosť o vykonanie sterilizácie. Vzhľadom na to, že v čase vykonania zákroku bola sťažovateľka v 3. rade neplnoletá, vyšetrovatelka k veci vypočula aj jej zákonných zástupcov. Okrem výsluchov sťažovateľiek boli vykonané aj výsluchy ďalších poškodených, u ktorých mali byť tiež nezákonne vykonané sterilizácie, ako aj iných osôb, u ktorých boli v nemocnici v Krompachoch vykonané sterilizácie, ale necítia sa byť poškodené. Tieto osoby boli vypočuté v procesnom postavení svedkov. Ako svedkovia boli vypočutí aj lekári, ktorí vykonávali sterilizácie nielen v Nemocnici v K., ale aj na iných miestach v rámci Slovenskej republiky. Títo boli k veci vypočutí z dôvodu, že na výzvu polície sa prihlásili ďalšie poškodené, ktoré tiež tvrdili, že u nich boli bez ich súhlasu vykonané sterilizácie. Lekári, ktorí boli k veci vypočutí, boli na tento účel zbavení mlčanlivosti ministrom zdravotníctva Slovenskej republiky (ďalej len „minister zdravotníctva“).

Na základe žiadosti vyšetrovateľa úradu justičnej polície z 20. februára 2003 bola na jednotlivých gynekologicko-pôrodnických oddeleniach nemocníc vykonaná rezortná kontrola zameraná na zákonnosť a dôvodnosť sterilizácie. Na tento účel zriadil minister zdravotníctva kontrolnú skupinu zloženú z odborníkov v odbore gynekológia a pôrodníctvo. Kontrolný orgán dostal za úlohu preskúmať opodstatnenosť tvrdení uvádzaných v správe „Telo a duša“ na všetkých gynekologicko-pôrodnických oddeleniach uvádzaných v správe za obdobie desiatich rokov dozadu.

Na objasnenie skutkového stavu veci boli do vyšetrovacieho spisu zabezpečené aj publikácia „Telo a duša – násilné sterilizácie a ďalšie útoky na reprodukčnú slobodu Rómov na Slovensku“ vydaná Centrom pre reprodukčné práva a Poradňou pre občianske

a ľudské práva Košice, ako aj právne predpisy týkajúce sa podmienok a dôvodov vykonávania sterilizácií. Obsahom vyšetrovacieho spisu sú aj ďalšie písomné materiály ako napríklad opatrenia o pribratí tlmočníka, plnomocenstvá a iné.

Z obsahu dozorového spisu prokurátorky krajskej prokuratúry ústavný súd zistil, že jeho súčasťou je uznesenie vyšetrovateľa o začatí trestného stíhania sp. zn. ČVS: KUJP-15/OVVK-2003 z 31. januára 2003, uznesenie o pribratí ústavu sp. zn. ČVS: KUJP-15/OVVK-2003 z 3. februára 2003, uznesenie o zastavení trestného stíhania sp. zn. ČVS: KUJP-15/OVVK-2003 z 24. októbra 2003, sťažnosť poškodených proti tomuto uzneseniu z 31. októbra 2003, uznesenie prokurátorky o zamietnutí sťažnosti poškodených č. k. 1 Kv 18/03-100 z 9. marca 2004, fotokópia znaleckého posudku podaného lekárskou fakultou, ako aj iné dôkazné materiály. Prokurátorka preskúmaním vyšetrovacieho spisu vykonávala previerky, či vyšetrovateľ vo vyšetrovaní riadne postupuje, požadovala správy o stave konania a zároveň podávala správy o stave konania generálnej prokuratúre.

Uznesením sp. zn. ČVS: KUJP-15/OVVK-2003 z 24. októbra 2003 vyšetrovateľ zastavil trestné stíhanie vo veci trestného činu genocídia podľa § 259 ods. 1 písm. b) Trestného zákona. Trestné stíhanie bolo zastavené podľa ustanovenia § 172 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku, pretože bolo nepochybné, že sa nestal skutok, pre ktorý sa trestné stíhanie viedlo. Vyšetrovateľka uznesenie odôvodnila zistením skutkového stavu veci, pričom sa podrobnejšie zaoberala obsahom výpovedí poškodených a svedkov.

Z odôvodnenia uznesenia vyplýva, že sťažovateľka v 1. rade už pred pôrodom, počas ktorého u nej mala byť nezákonne vykonaná sterilizácia, vedela, že pôrod sa uskutoční formou cisárskeho rezu. Po pôrode jej lekárka dala podpísať potvrdenie, ktoré podpísala v domnienke, že podpisuje tlačivo o vykonaní cisárskeho rezu. O vykonaní sterilizácie počas druhého pôrodu nemala žiadnu vedomosť, s jej vykonaním by nikdy nesúhlasila, a tým sa cíti byť poškodená. Na žiadosti o vykonanie sterilizácie však ide o jej podpis.

Sťažovateľka v 2. rade uviedla, že pred pôrodom jej lekár oznámil, že tento sa uskutoční formou cisárskeho rezu z dôvodu nepravidelnej polohy dvojčiek. Po tom,

ako jej pichli injekciu, jej sestrička dala podpísať nejaký doklad, a keďže pod vplyvom injekcie nevedela prečítať, čo podpisuje, na jej otázku jej odpovedala, že ide o tlačivo o vykonaní cisárskeho rezu. Pri prepúšťaní z nemocnice jej dali podpísať ďalší doklad a zároveň jej oznámili, že u nej vykonali sterilizáciu. Pred jej vykonaním nevedela, že k nej dôjde, ale na žiadosti o vykonanie sterilizácie ide o jej podpis.

Sťažovateľka v 3. rade uviedla, že pred druhým pôrodom ju nikto z lekárov neinformoval, že u nej bude vykonaná sterilizácia. Dodala, že nebola informovaná o nutnosti vykonania tohto zákroku. Na žiadosti o vykonanie sterilizácie ide o jej podpis, ale nespomenula si na to, že také tlačivo pred alebo po pôrode podpisovala.

V odôvodnení uznesenia sa argumentovalo aj výpoveďami lekárov, ktorí sterilizáciu v Nemocnici v K. vykonávali, ako aj výpoveďami zákonných zástupcov sťažovateľky v 1. rade a sťažovateľky v 3. rade. Zákonní zástupcovia boli vypočutí z dôvodu, že sťažovateľka v 1. rade a sťažovateľka v 3. rade neboli v čase vykonania sterilizácie plnoleté a nemali spôsobilosť na právne úkony a podľa platnej právnej úpravy sa na vykonanie sterilizácie vyžadoval súhlas zákonných zástupcov. Títo uviedli, že pred vykonaním sterilizácie ich nikto o jej dôvodnosti a nevyhnutnosti neinformoval, o jej vykonaní sa dozvedeli až následne od lekárov. V prípade, ak by to bolo nevyhnutné zo zdravotných dôvodov, súhlas na sterilizáciu by dali.

Pre zastavenie trestného stíhania mala význam aj skutočnosť, že kontrolou vykonanou odborníkmi z odboru gynekológie a pôrodnictva na jednotlivých gynekologicko-pôrodnických oddeleniach nebola zistená diskriminácia a segregácia rómskych žien. Zo záverov kontrolnej skupiny tiež vyplynulo, že v tých regiónoch, kde bolo možné nepriamo posúdiť podiel rómskych pacientiek na celkovom počte pacientiek, frekvencia sterilizácií a cisárskych rezov bola pri rómskom etniku výrazne nižšia než u žien z majoritnej populácie. Kontrolná skupina v tejto súvislosti konštatovala, že na gynekologicko-pôrodnických oddeleniach nedochádzalo ku genocíde rómskeho etnika, a vyslovila záver, že lokálne porušenia Smernice o vykonaní sterilizácie sa dotkli žien bez ohľadu na ich príslušnosť k etnickej skupine.

Uznesenie o zastavení trestného stíhania sa vysporiadava aj so závermi znaleckého posudku podaného lekárskou fakultou, podľa ktorého u sťažovateľiek boli dané zákonné dôvody na vykonanie sterilizácie. U sťažovateľky v 1. rade a sťažovateľky v 3. rade to boli zdravotné dôvody a u sťažovateľky v 2. rade viacdetnosť. Podľa názoru lekárskej fakulty nedostatok súhlasu zákonného zástupcu mal predovšetkým formálny význam a sterilizácia zo zdravotných dôvodov bola indikovaná nezávisle na tomto súhlase.

U lekárov, ktorí vykonali sterilizácie, nebol preukázaný úmysel ako subjektívna stránka skutkovej podstaty trestného činu genocídia podľa § 259 ods. 1 písm. b) Trestného zákona. Lekári uviedli, že jediný úmysel, ktorý ich viedol k vykonaniu sterilizácie, bola záchrana zdravia a života pacientky a ich plodu. Na obranu svojich tvrdení predložili dokumentovaný prípad rómskej ženy, ktorá v roku 1999 zomrela spolu so svojim dieťaťom práve z dôvodu, že nesúhlasila s navrhovanou sterilizáciou.

Situácia lekárov, ktorí pred vykonaním sterilizácie u sťažovateľky v 1. rade a sťažovateľky v 3. rade, u ktorých bola sterilizácia vykonaná zo zdravotných dôvodov, nežiadali súhlas ich zákonných zástupcov, je podobná situácii krajnej núdze podľa ustanovenia § 14 Trestného zákona. Vyšetrovatelka pripomenula znenie čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských a práv a dôstojnosti človeka v súvislosti s aplikáciou biológie a medicíny (Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with Regard to the Application of Biology and Medicine, Oviedo 04. IV. 1997), podľa ktorého ak v dôsledku núdze nie je možné získať zodpovedajúci súhlas, môže sa lekársky zákrok uskutočniť bezodkladne v záujme zdravia danej osoby.

Uznesenie poukázalo aj na fakty, ktoré spochybňujú výpovede sťažovateľiek, že na vykonanie sterilizácie neposkytli informovaný súhlas. V tejto súvislosti vzhľadom na spôsob života sťažovateľiek sa vyžadoval špecifický prístup pri vyžiadaní súhlasu na vykonanie sterilizácie. Podstatné bolo, aby sťažovateľky pochopili, že vykonaním toho zákroku už nebudú môcť mať deti.

V závere uznesenia o zastavení trestného stíhania sa uvádza, že žiadna iná právna kvalifikácia predmetného skutku pri súčasnej platnej právnej úprave neprichádzala do úvahy.

Proti uzneseniu o zastavení trestného stíhania podali sťažovateľky prostredníctvom svojej právnej zástupkyne 31. októbra 2003 sťažnosť, ktorá bola úradu justičnej polície doručená 4. novembra 2003.

Z jej obsahu ústavný súd zistil, že sťažovateľky namietali, že orgány činné v trestnom konaní sa nevysporiadali so všetkými skutočnosťami v súvislosti s preukázaním trestného činu genocídiu podľa § 259 ods. 1 písm. b) Trestného zákona. Ak by tak chceli urobiť, museli by podľa ich názoru uskutočniť dôkladné vyšetrovanie vo všetkých nemocniciach v Slovenskej republike a pri tom by sa nutne museli zamerať aj na výsluchy nerómskych žien, aby získali komparačnú perspektívu. Vyšetrovanie sa podľa nich výlučne zameralo len na Nemocnicu v K. a navyše vypočúvané boli len rómske ženy. Problém videli aj v tom, že orgány činné v trestnom konaní neskúmali všetky aspekty prípadného naplnenia skutkových podstát iných trestných činov ako napríklad trestného činu ublíženia na zdraví podľa § 221 až 224 Trestného zákona a trestného činu poškodzovania cudzích práv podľa § 209 Trestného zákona. Sťažovateľky namietali aj skutočnosť, že boli nedostatočne informované o potrebe vykonania sterilizácie, ako aj o iných alternatívnych metódach plánovania rodičovstva.

Z obsahu sťažnosti je ústavnému súdu ďalej zrejmé, že sťažovateľky namietali vážnosť a význam záverov kontrolnej komisie zriadenej ministrom zdravotníctva, pretože podľa ich názoru tieto závery zaradené do vyšetrovacieho spisu ako dôkaz nemohli prispieť k objasneniu skutočností, pre ktoré sa trestné stíhanie viedlo. Namietali aj to, že orgány činné v trestnom konaní nepochopili koncept a atribúty informovaného súhlasu sťažovateľiek na vykonanie sterilizačného zákroku. Za nelogický považovali fakt, že vyšetrovateľka postavila súhlas zákonných zástupcov sťažovateľky v 1. rade a sťažovateľky v 3. rade do roviny formálneho významu, hoci platná právna úprava tento súhlas predpokladala. Sťažovateľky napokon namietali aj závery znaleckého posudku,

o ktoré sa vyšetrovatelka pri zastavení trestného stíhania opierala. Podľa ich vyjadrenia v rámci vyšetrovania došlo k závažným porušeniam pravidiel a všeobecných princípov trestného konania. Z uvedených dôvodov žiadali, aby prokurátorka napadnuté rozhodnutie zrušila a vec vrátila na došetrenie.

O sťažnosti sťažovateľiek proti uzneseniu o zastavení trestného stíhania rozhodla krajská prokuratúra 9. marca 2004 uznesením č. k. 1 Kv 18/03-100 tak, že ich sťažnosť zamietla ako podanú neoprávnenou osobou. Krajská prokuratúra svoje rozhodnutie odôvodnila tým, že podľa ustanovenia § 172 ods. 3 Trestného poriadku účinného v čase podania sťažnosti sa uznesenie doručovalo aj sťažovateľkám ako poškodeným, ale podľa jej názoru týmto neprislúchalo právo podať sťažnosť, pretože Trestný poriadok im toto právo výslovne nepriznával.

III.

Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ak porušenie práv alebo slobôd podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie, zakázať pokračovanie v porušovaní základných práv a slobôd alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom,

alebo ak je to možné, prikázať, aby ten, kto porušil práva alebo slobody podľa odseku 1, obnovil stav pred porušením.

K námietke porušenia práva podľa čl. 13 dohovoru

Podľa čl. 13 dohovoru každý, koho práva a slobody priznané týmto dohovorom boli porušené, má právo na účinný právny prostriedok nápravy pred vnútroštátnym orgánom bez ohľadu na to, že porušenie spôsobili osoby pri plnení úradných povinností.

Z obsahu sťažnosti, ale aj z vyšetrovacieho spisu a dozorového spisu prokurátorky ústavný súd zistil, že proti uzneseniu o zastavení trestného stíhania sp. zn. ČVS: KUJP-15/OVVK-2003 z 24. októbra 2003 podali sťažovateľky v zákonnej lehote 31. októbra 2003 sťažnosť, o ktorej rozhodla prokurátorka uznesením č. k. 1 Kv 18/03-100 z 9. marca 2004 tak, že ich sťažnosť zamietla z dôvodu, že bola podaná neoprávnenou osobou. Svoje rozhodnutie odôvodnila tým, že v čase podania sťažnosti sa uznesenie o zastavení trestného stíhania doručovalo aj sťažovateľkám ako poškodeným, ale neprislúchalo im právo podať sťažnosť, pretože zákon im to výslovne v ustanovení § 172 Trestného poriadku nepriznával.

V čase podania sťažnosti proti uzneseniu o zastavení trestného stíhania bol účinný Trestný poriadok v znení zákona č. 422/2002 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok) v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, pričom jeho účinnosť trvala do 30. novembra 2003.

Podľa ustanovenia § 172 ods. 3 vyššie citovaného zákona uznesenie o zastavení trestného stíhania treba doručiť obvinenému a poškodenému. Uznesenie vyšetrovateľa treba doručiť prokurátorovi, a to do 48 hodín. Proti uzneseniu podľa odsekov 1 a 2 je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

Na základe novely Trestného poriadku - zákona č. 457/2003 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok) v znení

neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej aj „novela č. 457/2003 Z. z.“), účinnéj od 1. decembra 2003, sa do Trestného poriadku výslovne zakotvilo právo poškodeného podať sťažnosť proti uzneseniu o zastavení trestného stíhania.

Podľa ustanovenia § 172 ods. 4 vyššie citovanej novely Trestného poriadku uznesenie o zastavení trestného stíhania treba doručiť obvinenému a poškodenému. Uznesenie vyšetrovateľa treba doručiť prokurátorovi, a to do 48 hodín. Obvinený a poškodený môžu podať proti uzneseniu podľa odsekov 1 a 2 a poškodený aj podľa odseku 3 sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

Ústavný súd zistil, že prokurátorka sa pri zamietnutí sťažnosti odvolala na znenie Trestného poriadku účinné do 30. novembra 2003 z dôvodu, že sťažovateľky podali sťažnosť, ktorá bola zároveň úradu justičnej polície doručená pred účinnosťou novely č. 457/2003 Z. z. Až táto novela Trestného poriadku priamo a výslovne priznala poškodenému právo podať sťažnosť proti uzneseniu o zastavení trestného stíhania.

Ústavný súd je toho názoru, že prokurátorka sa na základe podanej sťažnosti pri preskúmaní napadnutého uznesenia o zastavení trestného stíhania obmedzila len na posúdenie formálnej stránky ako súčasť rozhodovacieho procesu o sťažnosti. V uznesení o zamietnutí sťažnosti len konštatovala, že sťažnosť bola podaná neoprávnenými osobami, ktorými boli sťažovateľky v procesnom postavení poškodených. V tejto súvislosti je potrebné poukázať na to, že prokurátorka krajskej prokuratúry nielenže nepreskúmala uznesenie o zastavení trestného stíhania aj po materiálnej stránke, ale nerešpektovala ani všeobecné ustanovenia siedmej hlavy Trestného poriadku týkajúce sa sťažnosti a konania o nej.

Podľa ustanovenia § 142 ods. 1 Trestného poriadku ak zákon neustanovuje niečo iné, môže sťažnosť podať osoba, ktorej sa uznesenie priamo dotýka alebo ktorá na uznesenie dala podnet svojím návrhom, na ktorý ju zákon oprávňuje; proti uzneseniu súdu môže podať sťažnosť aj prokurátor, a to v prospech obvineného.

Podľa § 259 ods. 1 písm. b) Trestného zákona kto v úmysle úplne alebo čiastočne zničiť niektorú národnú, etnickú, rasovú alebo náboženskú skupinu vykoná opatrenia smerujúce k tomu, aby sa v takej skupine bránilo rodeniu detí, potresce sa (...).

Keďže v danom prípade išlo o zastavenie trestného stíhania za trestný čin genocídia podľa § 259 ods. 1 písm. b) Trestného zákona a zákon s prihliadnutím na ustanovenie § 142 ods. 1 a § 172 ods. 3 Trestného poriadku neustanovoval niečo iné, sťažovateľky ako poškodené boli podľa názoru ústavného súdu osobami, ktorých sa uznesenie o zastavení trestného stíhania priamo dotýkalo.

Táto skutočnosť súvisí so skutkovou podstatou dotknutého trestného činu a jej obligatórnymi znakmi, predovšetkým však s jej objektívnou stránkou, a teda spôsobeným následkom (v danom prípade trvalá neplodnosť), s ktorým sa neoddeliteľne spája poškodený, ktorému bola spôsobená škoda v príčinnej súvislosti s konaním páchatel'a.

Keďže sťažovateľky namietali aj porušenie čl. 13 dohovoru uznesením o zastavení trestného stíhania sp. zn. ČVS: KUJP-15/OVVK-2003 z 24. októbra 2003, ústavný súd považoval za relevantné, aby aj preskúmanie tohto uznesenia vykonala podľa platnej právnej úpravy krajská prokuratúra, ktorá vykonávala dozor nad zachovávaním zákonnosti v tomto prípravnom konaní.

Ústavný súd je toho názoru, že po preskúmaní argumentov sťažovateľiek obsiahnutých v sťažnosti sa mala aj krajská prokuratúra v rozhodnutí o sťažnosti proti uzneseniu o zastavení trestného stíhania vysporiadať so všetkými okolnosťami za účelom zistenia skutkového stavu veci a rozhodnutia o sťažnosti, a nie túto z formálnych dôvodov odmietnuť.

Článok 13 dohovoru má procesný charakter, ktorý zaručuje všeobecné právo na účinný právny prostriedok nápravy pred vnútroštátnym orgánom každému, kto sa dovoľáva základných práv a slobôd uvedených v dohovore. Tento účinný prostriedok nápravy je nezávislý od istoty priaznivého výsledku pre sťažovateľa. Vnútroštátny orgán je

povinný pri aplikácii a interpretácii vnútroštátneho zákona vziať do úvahy práva a slobody zaručené v dohovore a pokúsiť sa ich zharmonizovať s vnútroštátnym právom.

Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva predpokladá, že účinný právny prostriedok nápravy, ktorým možno dosiahnuť nápravu situácie porušenia, musí byť dostatočne nezávislý od orgánu, proti ktorého úkonu či rozhodnutiu opravný prostriedok smeruje. Takýmto orgánom je nesporne prokuratúra, ktorá spĺňa všetky uvedené atribúty nezávislosti a nadriadenosti nad orgánom vykonávajúcim vyšetrowanie.

Vo veci *Kaya v. Turecko* (z 19. februára 1998, Zbierka rozsudkov a rozhodnutí 1998 – 1, ods. 107), *Aksoy v. Turecko* (ods. 98) a iné Európsky súd pre ľudské práva uviedol, že u osôb podozrivých zo zbavenia života nie je dostačujúce odškodnenie aj primerané, dôkladné a účinné vyšetrowanie spôsobilé viesť k identifikácii a potrestaniu páchatel'ov. V iných rozhodnutiach Európsky súd pre ľudské práva napr. vo veci *Boyle a Rice v. Spojené kráľovstvo* (rozsudok z 27. apríla 1988, Sériá A, č. 131) uviedol, že tvrdenia o nezákonnosti zabitia z hľadiska čl. 13 dohovoru musia byť preukázané nad všetku rozumovú pochybnosť.

Európsky súd pre ľudské práva v spojení s čl. 3 a čl. 13 dohovoru vo veci *Chuhai v. Spojené kráľovstvo* uviedol, že účinným prostriedkom pri námietke hrozby nenapraviteľnej ujmy je nezávislé posúdenie nezávislým orgánom vybaveným dostatočnými procesnými zárukami, aby uspokojilo nároky čl. 13 dohovoru. Nároky na takýto orgán musia odzrkadliť jeho možnosť napadnuté rozhodnutie v prípade potreby zrušiť. Orgán kontrolujúci musí mať možnosť vlastnej úvahy, a to po stránke hmotnoprávnej aj po stránke procesnej.

Napriek tomu, že prokuratúra vo vzťahu k vyšetrowateľovi je nezávislým orgánom s úplnými právomocami hmotnoprávnej aj procesnoprávnej povahy, tieto prostriedky v preskúmvanej veci nevyužila. Nevyužitie prostriedkov a formálne odmietnutie nedalo jednoznačnú odpoveď, ktorá by nad všetku rozumovú pochybnosť mala odpoveď na tú

skutočnosť, či došlo ku konaniu, ktoré namietali sťažovateľky a na ktorú sa vzťahuje ochrana podľa čl. 3 dohovoru a čl. 16 ods. 2 ústavy.

Ústavný súd dospel k záveru, že uznesením o zamietnutí sťažnosti č. k. 1 Kv 18/03-100 z 9. marca 2004 bolo porušené právo sťažovateľiek podľa čl. 13 dohovoru v spojení s čl. 3 dohovoru a čl. 16 ods. 2 ústavy (bod 1 výroku nálezu).

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie.

Ústavný súd vyslovil porušenie základného práva, preto zrušil napadnuté rozhodnutie krajskej prokuratúry a prikázal jej vo veci konať (bod 2 výroku nálezu).

Krajská prokuratúra nezabezpečila postup, ktorý by viedol k určeniu, či namietaným postupom mohlo dôjsť k porušeniu základných práv a slobôd. V okolnostiach prípadu nie je jednoznačne bez ďalších pochyb vyriešené namietané podozrenie zo zaobchádzania so sťažovateľkami, ktoré by malo pre nich zvlášť neodstrániteľné následky. Právomoc na preskúmanie rozhodnutia vyšetrovateľa má krajský prokurátor, a preto tomuto bolo aj prikázané vo veci znovu konať a rozhodnúť.

Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

Sťažovateľky v petite sťažnosti žiadali priznanie primeraného finančného zadosťučinenia (sťažovateľka v 1. rade a sťažovateľka v 3. rade po 500 000 Sk a sťažovateľka v 2. rade 300 000 Sk), ktoré odôvodnili tým, že sterilizačný zákrok vykonaný bez ich súhlasu bol podstatným zásahom do ich telesnej integrity a spôsobil im neodvratiteľnú citovú ujmu a nemožnosť uplatniť sa v rodinnom živote a dokonca vo sfére reprodukčnej funkcie rodiny.

Ústavný súd považuje za dostatočné prostriedky nápravy deklarovanie porušenia práv sťažovateľiek, zrušenie uznesenia krajskej prokuratúry č. k. Kv 18/03-100, ako aj príkaz vo veci znova konať.

Ústavný súd rozhodol nepriznať primerané finančné zadošťučinenie, lebo porušenie práv sťažovateľiek spočíva v nedodržaní procesných postupov, ktoré ešte možno napraviť v ďalšom konaní, kde sa preukáže, či došlo aj ku priamemu porušeniu hmotných práv sťažovateľiek.

Pokiaľ ide o ďalšie namietané porušenie základných práv a slobôd zaručených čl. 12 ods. 2, čl. 19 ods. 2 a čl. 41 ods. 1 ústavy a čl. 8 a čl. 14 dohovoru, ústavný súd považuje za prvoradé vyriešenie otázky porušenia čl. 13 dohovoru krajskou prokuratúrou, ktorá bráni preskúmaniu v merite veci, a preto v tejto časti sťažnosti nevyhoviel.

Sťažovateľky žiadali, aby im boli uhradené trovy konania, ktoré na základe výzvy ústavného súdu ich právna zástupkyňa vyčíslila podľa tarifnej hodnoty sporu u sťažovateľiek v 1. a 3. rade vo výške 7 720 Sk (z hodnoty sporu 500 000 Sk) a u sťažovateľky v 2. rade vo výške 6 120 Sk (z hodnoty sporu 300 000 Sk). Ďalej vyúčtovala odmenu za prevzatie a prípravu zastupovania vo výške 21 560 Sk, za poradu a rokovania vo výške 21 560 Sk a za vypracovanie návrhu vo výške 21 560 Sk, celkovo tarifnú odmenu vo výške 64 680 Sk. Taktiež si vyúčtovala cestovné náklady vo výške 391 Sk a náhradu za stratu času vo výške 6 800 Sk. Spolu všetky trovy právneho zastúpenia vyčíslila sumou 71 871 Sk.

K požiadavke sťažovateľiek, aby im boli uhradené trovy konania, ústavný súd uvádza, že podľa § 36 ods. 1 zákona o ústavnom súde trovy konania pred ústavným súdom, ktoré vzniknú účastníkovi konania, uhrádza účastník konania zo svojho. Na základe ustanovenia § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde, ktorý zakotvuje výnimku z tejto zásady, ústavný súd priznal sťažovateľkám náhradu trov právneho zastupovania, pretože bolo rozhodnuté, že ich základné práva boli porušené, teda mali vo veci úspech.

Pri výške náhrady trov právneho zastúpenia ústavný súd vychádzal z ustanovenia § 11 ods. 2 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb (ďalej len „vyhláška č. 655/2004 Z. z.“), ktoré upravuje výšku odmeny za zastupovanie pred ústavným súdom a podľa ktorého ak predmet sporu nie je oceneľný peniazmi, odmena za jeden úkon je jedna šestina výpočtového základu.

Predmetom konania pred ústavným súdom je ochrana základných práv a slobôd, ktorá nie je oceneľná peniazmi.

Podľa § 1 ods. 3 vyhlášky 655/2004 Z. z. výpočtovým základom na účely tejto vyhlášky je priemerná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky za prvý polrok predchádzajúceho kalendárneho roka.

Vzhľadom na skutočnosť, že úkony právnej pomoci boli realizované v roku 2004, ústavný súd vychádzal pri týchto úkonoch z oznámenia Štatistického úradu Slovenskej republiky, podľa ktorého za prvý polrok 2003 bola priemerná mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky 13 602 Sk.

Podľa takto určených kritérií je výška odmeny za dva úkony právnej pomoci (prevzatie a príprava veci a podanie vo veci samej) 4 534 Sk za každý úkon, t. j. spolu 9 340 Sk.

Podľa § 13 ods. 3 citovanej vyhlášky základná sadzba tarifnej odmeny sa môže znížiť o 20 %, ak ide o spoločné úkony pri zastupovaní dvoch alebo viacerých osôb.

Podľa tohto výpočtu sú trovy právneho zastúpenia troch sťažovateľiek za dva úkony spolu vo výške 21 768 Sk a za 6 paušálnych náhrad po 136 Sk. Spolu trovy konania predstavujú čiastku 22 584 Sk, ktorú zaviazal ústavný súd uhradiť sťažovateľkám krajskú prokuratúru.

Vzhľadom na vyššie uvedené bolo potrebné vo veci rozhodnúť tak, ako je uvedené vo výrokovej časti tohto nálezu.

K tomuto rozhodnutiu sa pripája odlišné stanovisko sudcu Juraja Babjaka.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 1. júna 2005

Odlíšné stanovisko sudcu Juraja Babjaka

1. Pripájam toto odlišné stanovisko k nálezu sp. zn. III. ÚS 86/05 z 1. júna 2005 vo veci ústavnej sťažnosti I. G., R. H. a M. K. (ďalej len „nález“ a „sťažovateľky“), lebo sčasti nesúhlasím s väčšinou senátu ohľadne výroku nálezu a jeho odôvodnenia.

Ťažiskom môjho odlišného stanoviska sú výhrady najmä k nedostatku náležitého odôvodnenia rozhodných ústavnoprávných úvah vo vzťahu k porušeniu práv sťažovateľiek podľa čl. 3 a čl. 13 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a čl. 16 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky [(ďalej len „ústava“); s vyslovením porušenia označených práv súhlasím], čo sa zákonite potom prejavilo aj v nevyhovení priznať im akúkoľvek čiastku primeraného finančného zadosťučinenia (s čím nesúhlasím).

2. Odkazujúc v podrobnostiach na moje právne úvahy v odlišných stanoviskách k uzneseniu sp. zn. III. ÚS 70/01 zo 4. júla 2001 a k nálezu sp. zn. III. ÚS 70/01 z 27. júna 2003 týkajúcich sa práv podľa čl. 3 dohovoru a čl. 16 ods. 2 ústavy treba uviesť, že označené články (a teda aj práva) boli v tomto prípade aplikovateľné.

Sťažovateľky mali tzv. arguable claim, že zo strany štátnych zdravotníckych zariadení (resp. ich zamestnancov) mohlo dôjsť k protiprávnemu vykonaniu sterilizácií, a teda k neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu. Možné porušenie absolútneho zákazu zlého zaobchádzania v zmysle čl. 3 dohovoru a čl. 16 ods. 2 ústavy vyvoláva potom procesnú povinnosť účinného úradného vyšetrenia tvrdeného zlého zaobchádzania (teda najmä dôkladného, rýchleho, nezávislého a nestranného).

Hoci určitým problémom je tu naša platná právna úprava, pretože v predsúdnom štádiu trestného konania toto nevykonávajú subjekty nezávislé a nestranné (nezávislým a nestranným je iba súd), v prípade náležitého rešpektovania princípu objektivity z ich

strany môžu byť rešpektované označená procesná povinnosť štátu a jej zodpovedajúce procesné právo sťažovateľa.

Napriek tomu orgán, ktorý má významné postavenie v trestnom konaní – Krajská prokuratúra v Košiciach (ďalej len „krajská prokuratúra“), nerešpektoval v tomto prípade ani domáce právo (Trestný poriadok), ale v rozpore s ním nepreskúmal sťažnosť sťažovateľiek podanú proti uzneseniu vyšetrovateľky Krajského úradu justičnej polície Policajného zboru v Žiline z 24. októbra 2003 o zastavení trestného stíhania (ďalej aj „zastavujúce uznesenie“, „vyšetrovateľka“ a „krajský úrad justičnej polície“) a túto neopodstatnene zamietol ako podanú neoprávnenými osobami uznesením z 9. marca 2004 (čím uznesenie vyšetrovateľky nadobudlo právoplatnosť).

Tým krajská prokuratúra porušila nielen procesnú stránku práv sťažovateľiek podľa čl. 3 dohovoru a čl. 16 ods. 2 ústavy, ale aj ich právo na účinný prostriedok nápravy podľa čl. 13 dohovoru.

3. Uznesením o prijatí tejto veci na ďalšie konanie zo 16. marca 2005 bola ústavná sťažnosť sťažovateľiek prijatá aj vo vzťahu ku krajskému úradu justičnej polície, lebo predbežnú otázku možného nedostatku právomoci ústavného súdu vo vzťahu k tomuto orgánu nebolo možné vyriešiť pri predbežnom prerokovaní ústavnej sťažnosti, ale iba vo veci samej.

Konanie vo veci samej preukázalo, že vo vzťahu ku krajskému úradu justičnej polície nemožno ústavnej sťažnosti vyhovieť pre nedostatok právomoci ústavného súdu. Voči namietanému porušeniu práv podľa čl. 3 dohovoru a čl. 16 ods. 2 ústavy zo strany krajského úradu justičnej polície sa totiž sťažovateľky môžu chrániť sťažnosťou proti zastavujúcemu uzneseniu vyšetrovateľky, ktorú bude musieť v zmysle Trestného poriadku krajská prokuratúra riadne preskúmať a o nej rozhodnúť.

Odôvodnenie nálezu väčšinou senátu však ohľadne nedostatku právomoci ústavného súdu vo vzťahu ku krajskému úradu justičnej polície žiadne právne úvahy neobsahuje.

Na druhej strane ale neprimerane veľký priestor venuje odôvodneniu zastavujúceho uznesenia vyšetrovateľky, hoci s poukazom na nedostatok právomoci ústavného súdu je to viac-menej irelevantné.

Na tomto mieste treba zdôrazniť, že vzhľadom na to, že ústavný súd v súčasnosti nemá právomoc vo vzťahu k zastavujúcemu uzneseniu vyšetrovateľky, nemožno vyvodzovať akýkoľvek iný vzťah ústavného súdu k tomuto uzneseniu ako neutrálny, pretože v súčasnosti jeho skutkové a právne hodnotenie prislúcha iba krajskej prokuratúre.

4. Ústavnoprávne úvahy väčšiny senátu nie sú dostatočné ani z hľadiska významu práv najmä podľa čl. 3 dohovoru a čl. 16 ods. 2 ústavy, čo má spojitosť aj s nepriznaním akejkoľvek finančnej čiastky z titulu primeraného finančného zadosťučinenia.

Treba poznamenať, že ide o práva absolútne a ich porušenie, hoci iba po stránke procesnej, je citeľné. Nepriznať žiadne primerané finančné zadosťučinenie, a tým do určitej miery akceptovať ich porušenie „zadarmo“, je ťažko udržateľné.

Ústavná ochrana preto podľa môjho názoru v okolnostiach tohto prípadu vyžadovala priznanie určitého primeraného finančného zadosťučinenia sťažovateľkám, aj keď v podstatne nižších čiastkach ako požadovali (lebo ich vec ešte neskončila a ich sťažnosti budú musieť byť v zmysle Trestného poriadku preskúmané).

V Košiciach 1. júna 2005